

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727349/1/Овчарук%20О.%20Гальперіна%20В.%20Збірник%20Імерсивні%20технології%20в%20освіті%202021.pdf> (дата звернення: 11.05.2025).

8. І.І. Бочкова, К.М. Врублевська-Місюна, В.П. Тичина. Щодо необхідності врахування міжнародного досвіду правового регулювання у сфері захисту інформації про дитину. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294671> (дата звернення: 11.05.2025).

ПРЕВЕНТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ. Волобоєв А.О.

доктор філософії в галузі права,
Донецький державний університет
внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-7138-5847

Сучасний світ стрімко перетворюється на цифрову реальність, де діти, як найбільш незахищена категорія користувачів, стикаються з численними загрозами безконтрольного використання їхніх персональних даних. Цінність дитячої приватності закріплена не лише етичними міркуваннями, а й базовими правами, відображеними в міжнародному законодавстві, зокрема статтею 16 Конвенції ООН про права дитини [1]. Проблема захисту персональних даних дітей дедалі стає особливо актуальною з огляду розвитку штучного інтелекту, Big Data та Інтернету речей, що формують середовище для потенційно необмеженого збирання особистої інформації.

Вивченням захисту персональних даних, у тому числі й захисту даних дітей, займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: О. А. Баранов, В. М. Брижко, О. О. Золотар, А. В. Пазюк, В. Г. Пилипчук, А. М. Новицький, М. ван Дейк та інші. Попри існуючі дослідження, досі відсутнє єдине розуміння превентивних технологій захисту персональних даних дітей як у науковому, так і в практичному вимірах.

Так, сучасна теорія інформаційного права виділяє окрему категорію персональних даних – дані неповнолітніх осіб. Ця категорія потребує посиленого правового захисту [2] через особливості її власників: обмежену дієздатність, психологічну вразливість та нездатність повністю усвідомлювати наслідки розкриття особистої інформації.

Головна правова проблема полягає в суперечності регуляторних підходів, де захист інтересів дитини вимагає максимального захисту її даних, а розвиток особистої автономії та цифрових навичок передбачає поступове розширення контролю дитини над власними даними відповідно до вікових особливостей. Прогресивні правові системи розв'язують цю розбіжність через концепцію «поступової автономії», що передбачає гнучку модель захисту залежно від етапів розвитку дитини.

Однак сучасні загрози персональним даним дітей мають багатовимірний і динамічний характер. До ключових категорій ризиків слід віднести:

- алгоритмічну профілізацію – створення детальних поведінкових профілів на основі цифрового сліду дитини, що може призвести до маніпулятивного впливу;
- гіперексплуатацію даних – використання інформації з освітніх платформ, ігрових сервісів та соціальних мереж для комерційних цілей без належної прозорості;
- технологічну вразливість – недостатній рівень безпеки інформаційних систем, що призводить до витоків даних з освітніх установ та дитячих сервісів.

Особливе непокоєння виникає від явища «цифрового детермінізму» [3], коли рання цифрова історія може невиправдано впливати на майбутні можливості дитини через алгоритмічні рішення в освітній, соціальній та економічній сферах.

На нашу думку, під превентивними технологіями захисту персональних даних дітей слід розуміти системну діяльність уповноважених

суб'єктів з розробки, впровадження та використання комплексу технічних, організаційних та правових заходів для випереджального запобігання порушенням у сфері обробки персональних даних дітей та мінімізації відповідних ризиків. Таке визначення відображає багатогранний характер досліджуваного явища.

Слід зазначити, що превентивні технології захисту відрізняються від традиційних форм забезпечення приватності своєю методологією, цільовою спрямованістю та часовими рамками. Якщо класичні методи захисту даних переважно реагують на вже виявлені порушення, то превентивні технології зосереджуються на випереджальному виявленні потенційних загроз та проактивному реагуванні на можливі ризики.

У зв'язку з цим, комплексна модель превентивного захисту персональних даних дітей має базуватися на поєднанні правових, технологічних та освітніх інструментах, як-то на:

- технологічному вимірі, що реалізується через впровадження принципу «приватність за замовчуванням» у розробку цифрових продуктів для дітей. Це передбачає мінімізацію збору даних, локальне зберігання інформації, автоматичне видалення даних після визначеного терміну та застосування диференційованої приватності;
- правовому вимірі, що включає розвиток спеціалізованого регулювання дитячої приватності через механізми попередньої оцінки впливу на захист даних, диференційовані вимоги до отримання згоди залежно від віку та запровадження професійного представництва інтересів дітей у сфері захисту персональних даних;
- освітньому вимірі, що передбачає формування критичної цифрової грамотності, розвиток батьківських компетентностей щодо контролю за персональними даними дітей та впровадження спеціалізованих програм підготовки фахівців з дитячої цифрової безпеки.

Тобто, ефективний захист персональних даних дітей вимагає зміни концепції – від реагування до превенції, що передбачає випереджальну

ідентифікацію ризиків та їхню нейтралізацію. Багатосуб'єктний характер захисту потребує узгоджених дій законодавців, технологічних компаній, освітніх закладів, батьків та самих дітей.

У такому контексті перспективними напрямками подальших досліджень є:

- розробка практичної моделі превентивного захисту персональних даних дітей;
- дослідження методологічних основ превентивних технологій, особливо прогностичних методів та технологій запобігання ризикам;
- аналіз стратегічних аспектів превентивного захисту в контексті формування інформаційної політики держави;
- дослідження практичних форм взаємодії всіх зацікавлених сторін для створення цілісної системи превентивного захисту персональних даних дітей.

Отже, сучасне розуміння сутності превентивних технологій захисту персональних даних дітей виходить за межі традиційних уявлень про інформаційну безпеку і потребує комплексного переосмислення її теоретичних засад. Формування цілісної системи превентивного захисту сприятиме кращому забезпеченню прав дітей у цифровому просторі та вдосконаленню інформаційної безпеки України в умовах глобальної діджиталізації.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права дитини. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989. *Вебпортал Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

2. Софіюк Т. О. Право на захист персональних даних в системі поколінь прав людини. *Dictum Factum : юридичний збірник*. Вип. № 2. Київ : ДУІТ, 2018. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/43/36>.

3. Chandler D. Technological or Media Determinism. *Інформаційна сторінка*. URL: <http://visual-memory.co.uk/daniel/Documents/tecdet/tecdet.html>.